

Dr Zbigniew Siemak

Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku

POLICJA PAŃSTWOWA W II RP W SYTUACJACH NADZWYCZAJNYCH

Streszczenie

W Polsce międzywojennej bezpieczeństwo i porządek publiczny zapewniało Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Jednym z organów wykonawczych była Policja Państwowa. Organizacja i struktura PP była dostosowana do podziału i struktury władz administracyjnych kraju. Pod względem realizacji zadań z zakresu bezpieczeństwa PP była podporządkowana władzom administracji ogólnej państwa. Obowiązki policji z zakresu ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego szczegółowo regulowała pragmatyka służbowa, a w tym np. rozkazy dzienne komendanta wojewódzkiego, jak przytoczony rozkaz komendanta wojewódzkiego policji w Lublinie z 6 marca 1929 r. wskazujący jak ma postępować policja na wypadek wystąpienia powodzi.

Słowa kluczowe: Policja Państwowa, zadania PP.

STATE POLICE IN THE II REPUBLIC OF POLAND IN EXTRAORDINARY SITUATIONS

Abstract

In the interwar Poland the security and public order were provided by the Ministry of Internal Affairs. One of the executive bodies was the State Police. The organisation and the structure of the State Police was

adjusted to division and the structure of general administration authorities of the state. The police duties in the range of security and public order were regulated in detail by official pragmatism, including for instance the daily orders of the voivodship commissioner, such as the quoted order of the voivodship commissioner in Lublin from the 6th of March 1929 giving direction to the police on how to proceed in case of a float.

Keywords: State Police, State Police duties.

W Polsce międzywojennej, cele państwa w zakresie funkcji wykonawczych, realizowała – w sposób bezpośredni i praktyczny – administracja publiczna. Nieobca jej była także problematyka zapewnienia bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego. Podmiotem odpowiedzialnym za bezpieczeństwo, spokój i porządek publiczny w II Rzeczypospolitej było państwo, w ramach którego wiodącą rolę w tym zakresie wypełniało Ministerstwo Spraw Wewnętrznych¹. MSW odpowiadało za bezpieczeństwo i porządek publiczny na szczeblu centralnym, w szczególności jego Departament Polityczny, natomiast na poziomie terytorialnym – administracja wojewódzka i powiatowa oraz administracja niezespółona i samorząd terytorialny. Jednym z organów wykonawczych władz administracji państwowej w dziedzinie bezpieczeństwa i porządku publicznego była Policja Państwowa².

Policja Państwowa była ogólnopaństwowa, scentralizowana, zorganizowana na wzór wojskowy służbą policyjną utworzoną na podstawie ustawy z dnia 24 lipca 1919 roku. Na jej czele stał komendant główny wraz z organem wykonawczym – komendą główną. Podlegała jej cała policja w terenie. Organizacja jednostek terenowych dostosowana była do podziału i struktury władz administracyjnych kraju. Na szczeblu województwa działały komendy okręgowe (od 1925 r. wojewódzkie) z komendantem okręgowym (wojewódzkim), w obrębie powiatu – komendy powiatowe z komendantem powiatowym. W miastach wydzielonych powołano komendy miejskie, a na szczeblu najniższym – komisariaty

¹ A. Peplowski, *Policja Państwowa w systemie organów bezpieczeństwa drugiej Rzeczypospolitej*, Szczytno 1991, s. 51.

² Tamże.

i posterunki gminne. Organizacja i działalność PP opierała się na zasadach: jednolitości, wykonawczości i wyłączności oraz apolityczności. Do jej zadań należała ochrona bezpieczeństwa, porządku i spokoju publicznego. Pod względem organizacji, administracji, zaopatrzenia, uzbrojenia i wyszkolenia PP podlegała swoim przełożonym, tj. kierownikom jednostek policyjnych, natomiast w zakresie bezpieczeństwa (wykonawczości) była podporządkowana władzom administracji ogólnej (politycznej) państwa (ministrowi spraw wewnętrznych, wojewodom i starostom), a pod względem dochodzeniowo-śledczym, organom prokuratorsko-sądowniczym³.

System bezpieczeństwa państwa w II Rzeczypospolitej zapewniały odpowiednie uregulowania prawne i scentralizowana administracja państwowa. Szczególną rolę w tym systemie odgrywała administracja państwowa I instancji reprezentowana przez starostów na terenie powiatu. Starostowie byli przedstawicielami rządu i szefami administracji ogólnej oraz działów zespolonych z administracją ogólną.

Głównym obowiązkiem starostów było zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego na podległym im obszarze. Zadania z tego zakresu załatwiali osobiście lub za pośrednictwem referatów społeczno-politycznych, angażując także podległe mu organy Policji Państwowej, którym wydawali polecenia i kontrolowali ich działalność⁴.

W rzeczywistości główne i bezpośrednie zadania ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego spoczywały na Policji Państwowej. Na obszarze powiatu działalnością policji kierował komendant powiatowy. Policja Państwowa w powiecie zadania ochrony bezpieczeństwa publicznego realizowała bezpośrednio poprzez swoje jednostki organizacyjne – posterunki i komisariaty, natomiast sprawy z zakresu porządku publicznego poprzez wspomaganie i nadzorowanie organów państwowych i samorządowych. Przy wykonywaniu swoich zadań policja była uprawniona do stosowania niezbędnych środków przymusu. W sytuacji, gdy policja nie była w stanie zapewnić ochrony bezpieczeństwa

³ *Leksykon policyjny*, W. Pływaczewski, G. Kędzińska (red.), Szczytno 2001, s. 228 – 230.

⁴ A. Pepłoński, op.cit., s. 54.

i spokoju publicznego, do zadań tych mogło być użyte wojsko na wniosek ministra spraw wewnętrznych lub wojewody⁵.

Obowiązki policji z zakresu ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego szczegółowo regulowała pragmatyka służbowa, np. rozkazy dzienne komendanta głównego policji, rozkazy komendanta wojewódzkiego i Tymczasowa Instrukcja dla Policji Państwowej. Uregulowania te jednoznacznie wskazywały czynności, które policja miała obowiązek wykonywania w określonych sytuacjach. Przykładem jest rozkaz komendanta wojewódzkiego policji w Lublinie z 6 marca 1929 r. wskazujący jak ma postępować policja na wypadek wystąpienia powodzi⁶.

Lublin, dnia 6. marca 1929 r.

Województwo Lubelskie
Komendant Wojewódzki Policji Państwowej

R O Z K A Z Nr 305

Powódź

Wyjątkowo surowa i obfita w opady śnieżne zima, nasuwa uzasadnione obawy, że z chwilą nastania roztopów śnieżnych i ruszenia lodów, może nastąpić duże niebezpieczeństwo powodzi, zagrażające życiu i mieniu ludności, zamieszkałej w miejscowościach położonych w pobliżu rzek.

Całość akcji kierowniczej spoczywa w rękach władz administracyjnych, organa zaś Policji powołane są do współdziałania w akcji w jak najszerszym zakresie oraz kontrolowania jak najczęściej i jak najdokładniej wykonywania zarządzeń ochronnych, wydanych przez Panów Starostów, względnie przez powiatowe zarządy drogowe.

Czynności Policji w akcji przeciwpowodziowej dadzą się podzielić na 3 kategorie, a mianowicie: 1. akcję prewencyjną, 2. akcję w czasie powodzi, 3. akcję po powodzi.

W pierwszej części obowiązkiem organów PP będzie:

1. obserwowanie stanu wód rzecznych, względnie miejsc tworzenia się zatorów lodowych w pobliżu mostów i tam rzecznych i skła-

⁵ J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 2003, s. 515.

⁶ Archiwum Państwowe w Lublinie, Komenda Wojewódzka PP w Lublinie, sygn. 493, k. 14 – 14V.

danie o tym spostrzeżeniu meldunków władzom administracyjnym. W tym celu Posterunki PP, mające w swym rejonie tereny zagrożone powodzią, mają na okres akcji powodziowej obchody swe dostosować do potrzeb chwili i wysyłać je przeważnie na teren zagrożony.

2. wykonywanie nadzoru nad posterunkami obserwacyjnymi i dopilnowanie, aby posterunki te były w nocy oświetlone. W tym celu należy sporządzić spis ludzi wyznaczonych na posterunki obserwacyjne, sprawdzać czy posterunki te pełnią należycie powierzone im czynności, czy zaznajomione są z zadaniami, jakie mają wykonywać, oraz czy mają środki alarmowe i sygnały porozumiewawcze.
3. w razie grożącego niebezpieczeństwa powodzi, przzerwania wałów rzecznych itp. alarmować okolicznych mieszkańców i zawiadomić władze administracyjne i Powiatową Komendę PP (...).
4. utrzymywanie stałego kontaktu sąsiednimi Posterunkami PP i informowanie ich o sytuacji.
5. prowadzenie ewidencji osób, które na czas powodzi mają być użyte do świadczeń osobistych, oraz środków lokomocji i przyrządów, jakie mają dostarczyć do akcji ratowniczej.
6. prowadzenie ewidencji osób, które w związku z niebezpieczeństwem powodzi mają być ewakuowane, oraz dopilnowanie, by dla ludzi tych, orz ich dobytku przygotowane były odpowiednie kwatery i żywność.

W czasie powodzi obowiązane są organa PP:

1. kierować akcją zapobiegawczą do czasu przybycia przedstawiciela władzy powołanej do kierowania takową, lub wojskowych oddziałów technicznych. Ponieważ czynność ta wymaga odpowiedniego przygotowania technicznego, należy wszystkich szeregowych PP zapoznać dokładnie z instrukcją techniczną na wypadek powodzi zamieszczoną w Dzienniku Wojewódzkim nr 5 z dn. 20 II b.r., poz. 47.
2. kierować akcją ratowniczą w analogicznych wypadkach jak w punkcie 1-szym.
3. nieść poszkodowanym pomoc w nieszczęśliwych wypadkach, do czasu przybycia personelu sanitarnego, na zasadach określonych w Tymczasowej Instrukcji dla PP, z którymi winni być policjanci szczegółowo obznajomieni.
4. ochraniać dobytek ludności przed rozgrabieniem przez mety społeczne.

5. współdziałać w jak najszerszym zakresie z wojskowymi oddziałami technicznymi w akcji powodziowej, oraz komitetami obywatelskimi w kierunku przygotowania kwater dla pozbawionych dachu.

Do obowiązków Policji po powodzi należeć będzie:

1. dopilnowanie, by ewakuowanych przewieziono do ich miejsca.
2. dopilnowanie naprawy uszkodzonych mostów, wałów rzecznych itp.

Komendant Wojewódzki PP

W. Wiczyński Inspektor

Bibliografia

1. Peplowski A., *Policja Państwowa w systemie organów bezpieczeństwa drugiej Rzeczypospolitej*, Szczytno 1991.
2. *Leksykon policyjny*, W. Pływaczewski, G. Kędzierska (red.), Szczytno 2001.
3. Bardach J., Leśnodorski B., Pietrzak M., *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 2003.
4. Archiwum Państwowe w Lublinie, Komenda Wojewódzka PP w Lublinie, sygn. 493, k. 14 – 14V.